

ชื่อวิทยานิพนธ์	: ศึกษามารดา-บิดาต้นแบบในพระพุทธศาสนาเถรวาท
ผู้วิจัย	: พระอธิการณัฐพลชัย จันทธมฺโม (พิเศษแสนสุวรรณ)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	
	: พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ปธ.๔ ผศ., Ph.D
	: พระอธิการเวียง กิตฺติวณฺโณ พธ.บ. M.A., Ph.D.
	: ผศ.ดร. สรเชต วรคามวิชัย ศน.บ. M.A., Ph.D.
วันที่สำเร็จการศึกษา	: ๑ เมษายน ๒๕๕๖

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณสมบัติของความเป็นมารดา-บิดาต้นแบบศึกษาบุคคลที่เป็นมารดา-บิดาต้นแบบในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ ศึกษาแนวทางการประยุกต์คุณสมบัติของความเป็นมารดา-บิดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน

ผลของการวิจัยพบว่า

คุณสมบัติของความเป็นมารดาบิดาต้นแบบในพระพุทธศาสนาในเบื้องต้นจะต้องเป็นผู้มีหลักพรหมวิหาร ๔ และมีหลักคุณธรรมเกี่ยวกับหน้าที่ของมารดาบิดาในการอนุเคราะห์บุตรที่ปรากฏในหลักสังคาลสูตร ๕ ประการ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทได้แสดงตัวอย่างของบุคคลที่เป็นมารดาบิดาต้นแบบ ได้แก่ มหาอุบาสิกาวิสาขา มหาอุบาสิกอนาถบิณฑิกเศรษฐี และอุบาสิกจิตตคหบดี แนวทางการประยุกต์คุณสมบัติของความเป็นมารดาบิดาต้นแบบในการสร้างมารดาบิดาในสังคมปัจจุบัน ในงานวิจัยเรื่องนี้ ได้ยกตัวอย่างบุคคลผู้ได้รับคัดเลือกให้เป็นแม่ดีเด่นแห่งชาติ จากคณะกรรมการคัดเลือกแม่ดีเด่นแห่งชาติ จังหวัดบุรีรัมย์ ประจำปี ๒๕๕๕ จำนวน ๒ คน ได้แก่ ๑) นางเอ็นดู เทพนคร ได้รับคัดเลือกให้เป็นแม่ดีเด่นประเภท “แม่ผู้มีความมานะอดทน ขยันหมั่นเพียร” ๒) นางปราณี โรจนสินวิไล ได้รับคัดเลือกให้เป็นแม่ดีเด่นประเภท “แม่ผู้บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม” และได้ยกตัวอย่างบุคคลผู้ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกให้เป็นพ่อดีเด่นแห่งชาติ จังหวัดบุรีรัมย์ ปีพุทธศักราช ๒๕๕๕ จำนวน ๒ คน ได้แก่ ๑) นายแพทย์สมควร จำเริญ และ ๒) นายมะลิ มากมูล ซึ่งบุคคลทั้ง ๔ นี้ จังหวัดบุรีรัมย์ได้ประกาศให้เป็นพ่อแม่ตัวอย่างแห่งชาติ ปี พ.ศ.๒๕๕๕

ผู้วิจัยมีความหวังว่าพุทธศาสนิกชนสังคมยุคปัจจุบันจะได้ศึกษามารดา-บิดาต้นแบบและนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ของความเป็นมารดาและบิดาต้นแบบนำมาประยุกต์ใช้ ใน

ชีวิตประจำวัน อย่างจริงจัง ผู้วิจัยมีเชื่อว่า ย่อมมีส่วนช่วยลดปัญหา ระหว่างมารดา-บิดาและบุตร
ธิดา อันจะเป็นการ ช่วยแก้ปัญหา ทางสังคม และเป็นแบบอย่างความเป็นมารดา-บิดาที่ดีสืบไป

Thesis Title : A Study of Typical Parents in Theravâda Buddhism
Researcher : Phra Nathaphonchai Chandadhammo (phitsaensuwan)
Degree : Master of Arts (Buddhist studies)
Thesis Supervisory Committee
: Assist. Prof. Dr. Phrakhrupariyatvisutthikhun, Pâli IV, Ph.D.
: Dr. Phra Athikan Weang Kittiwanno (Kitsreerungrot), Ph.D.
: Asst. Dr. Sorayet Woragamvichai, Ph.D.
Date of Graduation : April 1, 2013

Abstract

The aims of this research are studied qualities of the typical parents, to study the typical parents in Theravada Buddhism, and to apply qualities of the typical parents to transform the typical parents in present society, the result of this research are:

The qualities of the typical parents are, the Brahmavihâra, the Four Holy Abiding or the Sublime States of Mind, and the qualities appeared in Singâlaka Sutta saying about the parents' duties to care for their child by five ways. In Theravada Buddhism, there were various admired persons; Visakhâ was praised as the great female devotee, the best female supporter to Buddhism with donation of the four requisites; Anathapindika Setth, the great male devotee, was admired as the foremost in donation and attention to support Buddhism by giving the four requisites to Buddhist monks; and Cittagahapati who was the best on preaching the doctrine.

In the present society, there are four typical parents who have got the qualities in Theravada Buddhism as seen in this research. There are Mrs. Endoo Thepnakhorn who was selected as outstanding mother of the year 2012 with diligence and patient and effort, Mrs. Prani Rojanasinvilai who was the mother of the year 2012 in community volunteer for the social of Buriram Social Development and Human Stability Office Mr.Kanit Eamrahong who is Buriram Governor certified all of them to get the Mother and father of the year 2012 certifications on September 22,2012, Mr. Mali Markmoon and Doctor Somkuan Champhueng who were the father of the year 2012.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี เพราะได้รับการอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก อาจารย์ที่ปรึกษา พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร. และขอเจริญพรขอบคุณ ผศ.ดร. สรเชต วรคาม วิชัย พระอธิการเวียง กิตติคุณ โณ ดร. และอนุโมทนาขอบคุณเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สละเวลาให้ ความดูแล เอาใจใส่ ให้คำแนะนำคำปรึกษา ชี้แนะและตรวจให้แก้ไข ข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้ วิทยานิพนธ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ พระธรรมโมลี (ทองอยู่ ญาณวิสุทธิโส) พร้อมทั้งคณะคณาจารย์ วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตสุรินทร์ ที่ได้ให้การสนับสนุนใน การเปิดสอนสาขาพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้วิจัยมีโอกาสได้เข้ามาศึกษาในสถาบันแห่งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาสมพาน ชาโคโร ดร. เจริญพรขอบคุณ. ผศ. ทวีศักดิ์ ทอง ทิพย์ อาจารย์บรรจง โสคติ ที่ได้ให้คำแนะนำ ในการค้นหาข้อมูลต่างๆจนผู้ทำการวิจัยสามารถ นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการทำการวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอเจริญพรและขออนุโมทนา นางเอ็นดู เทพนคร นางปราณี โรจนสินวิไล นายแพทย์ สมควร น้าผึ้ง นายมะลิ มากมูล ที่ได้ให้ข้อมูล ความเป็นพ่อแม่ดีเด่นแห่งชาติ ได้สนับสนุน วิทยานิพนธ์มารดาบิดาด้านแบบ เป็นแบบอย่างที่ดี คุณความดีอันใด ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ขอน้อมบูชาพระรัตนตรัย และขออุทิศส่วนกุศล แด่บิดามารดาผู้ให้กำเนิดบุตรธิดา ได้เข้าถึง หลักรรมคำสอน พระพุทธศาสนาทุกครอบครัว และขอครูอาจารย์ ผู้ที่ได้ประสิทธิ์ประสาท วิชา ความรู้แก่ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ ตลอดทั้งผู้ มีอุปการคุณทุกท่าน

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หากมีความบกพร่องใดๆ ที่เกิดในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอน้อมรับด้วยความเต็มใจ และหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่าและมีประโยชน์ ขอบุญนั้น จงสำเร็จ แก่ผู้อ่านทุกท่าน และได้ศึกษามารดาบิดาด้านแบบแล้ว นำหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนา ไปเป็นแบบอย่าง ในการปฏิบัติ ให้ครอบครัว ทุกครอบครัว ได้เป็นตัวอย่าง ที่ดีแก่สังคมสืบต่อไป

พระอธิการณัฐพลชัย จันทมฺโม (พิศแสนสุวรรณ)

วันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

เรื่อง	สารบัญ	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย		ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		ค
กิตติกรรมประกาศ		จ
สารบัญ		ฉ
สารบัญรูปภาพ		ญ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ		ฎ
บทที่ ๑ บทนำ		๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา		๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย		๒
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย		๓
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ		๓
๑.๕ สมมติฐานการวิจัย		๓
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย		๓
๑.๗ ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง		๓
๑.๘ วิธีดำเนินการวิจัย		๕
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ		๕
บทที่ ๒ คุณสมบัติของความเป็นมารดาบิดาต้นแบบในพระพุทธศาสนา		๑๐
๒.๑ ความหมายของคำว่า มารดาบิดา		๑๑
๒.๑.๑ ความหมายคำว่า มารดา บิดา		๑๒
๒.๑.๒ ความหมายของมารดา บิดาทางพระพุทธศาสนาเถรวาท		๑๒
๒.๒ หน้าที่ของมารดาบิดา		๑๔
๒.๒.๑ หน้าที่การเลี้ยงดูด้านร่างกาย		๑๖
๒.๒.๒ หน้าที่การเลี้ยงดูด้านจิตใจ		๒๒
๒.๒.๓ หน้าที่การเลี้ยงดูด้านสัมมาทักขณัติปัญญา		๒๔
๒.๒.๔ หน้าที่ของมารดาบิดาที่ปรากฏในสังคาลกสูตร		๒๕
๒.๒.๕ หน้าที่ของมารดาบิดาที่ปรากฏในคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี		๒๖

๒.๓ ความสำคัญของมารดาบิดา	๒๓
๒.๓.๑ ความสำคัญของมารดาบิดาดั้งเดิม	๒๓
๒.๓.๒ ความสำคัญของมารดาบิดาในฐานะเป็นพระพรหมของบุตรธิดา	๒๔
๒.๓.๓ ความสำคัญของมารดาบิดาในฐานะเป็นบุรพเทพของบุตรธิดา	๓๐
๒.๓.๔ ความสำคัญของมารดาบิดาในฐานะเป็นบูรพาจารย์ของบุตรธิดา	๓๑
๒.๓.๕ ความสำคัญของมารดาบิดาในฐานะเป็นอาหุไนยบุคคลของบุตรธิดา	๓๒
๒.๔ ประเภทของมารดาบิดา	๓๔
๒.๔.๑ มารดาบิดาที่เป็นสัมมาทิฐิ	๓๔
๒.๔.๒ มารดาบิดาที่เป็นมิฉฌาทิฐิ	๓๕
๒.๕ คุณสมบัติของมารดาบิดาดั้งเดิมในพระพุทธศาสนาเถรวาท	๓๕
๒.๕.๑ คุณสมบัติของการเป็นมารดาบิดาดั้งเดิมในพรหมสูตร	๓๕
๒.๕.๒ คุณสมบัติของการเป็นมารดาบิดาดั้งเดิมในสังคาลสูตร	๓๗
๒.๕.๓ คุณสมบัติของการเป็นมารดาบิดาดั้งเดิมในมณฑลสูตร	๔๐
๒.๕.๔ คุณสมบัติของการเป็นมารดาบิดาดั้งเดิมที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา	๔๑
บทที่ ๓ บุคคลที่เป็นมารดาบิดาดั้งเดิมในพระพุทธศาสนา	๔๓
๓.๑ ลักษณะของบุคคลที่เป็นมารดาต้นแบบ	๕๐
๓.๑.๑ ในสังคาลสูตร แสดงหน้าที่ที่มารดาบิดาพึงปฏิบัติต่อบุตรธิดาไว้ในสังคาลสูตร ๕ ประการ คือ	๕๐
๓.๒ ตัวอย่างบุคคลที่เป็นมารดาต้นแบบ	๕๑
๓.๒.๑ ชีวิตประวัติของนางวิสาขา ปฐมวัย	๕๑
๓.๒.๒ มัชฌิมวัยของนางวิสาขา	๕๒
๓.๒.๓ ปัจฉิมวัยของนางวิสาขา	๕๕
๓.๒.๔ คุณธรรมของความเป็นมารดา	๕๕
๓.๓ ลักษณะของบุคคลที่เป็นบิดาต้นแบบ	๕๕
๓.๔ ตัวอย่างบุคคลที่เป็นบิดาต้นแบบ	๖๐
๓.๔.๑ ชีวิตประวัติของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ปฐมวัย	๖๑
๓.๔.๒ มัชฌิมวัยของท่านอนาถบิณฑิกะ	๖๓
๓.๔.๓ คุณธรรมของท่านอนาถบิณฑิกะเศรษฐี	๖๕
๓.๔.๔ ปัจฉิมวัยของท่านอนาถบิณฑิกะ	๖๗
๓.๕ บุคคลที่เป็นมารดาบิดาดั้งเดิมที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา	๗๑

๓.๕.๑ คุณธรรมของมารดาบิดาต้นแบบที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา	๗ ๑
๓.๕.๒ บิดาต้นแบบที่ปรากฏในคัมภีร์อรรถกถา	๗๔
๓.๕.๓ ชีวิตประวัติดิตตคหบดี	๗๔
๓.๕.๔ การบรรลุนิพพานของจิตตคหบดี	๗๗
๓.๕.๕ ชีวิตในบั้นปลายของจิตตคหบดี	๘๐
บทที่ ๔ แนวทางประยุกต์คุณสมบัตินี้ของความเป็นมารดาบิดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน	๘๖
๔.๑ คุณสมบัตินี้ของความเป็นมารดาบิดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน	๘๗
๔.๑.๑ คุณสมบัตินี้ของความเป็นมารดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน	๘๘
๔.๑.๒ คุณสมบัตินี้ของความเป็นบิดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน	๘๘
๔.๒ แนวทางประยุกต์คุณสมบัตินี้ของการเป็นมารดาบิดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน	๙๐
๔.๒.๑ แนวทางประยุกต์คุณสมบัตินี้ของการเป็นมารดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน	๙๔
๔.๒.๒ แนวทางประยุกต์คุณสมบัตินี้ของการเป็นบิดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน	๙๔
๔.๓ ตัวอย่างบุคคลผู้เป็นมารดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน	๙๕
๔.๓.๑ นางเอ็นดู เทพนคร (แม่ดีเด่นประจำปี) สัมภาษณ์ประวัติครอบครัว สามี และ บุตรชาย ๒ บุตรหญิง ๑	๙๕ - ๑๐๓
๔.๓.๒ นางปราณี โรจนสินวิไล (แม่ดีเด่นแห่งชาติ) สัมภาษณ์ ประวัติครอบครัว สามี และ บุตรชาย ๒ บุตรหญิง ๓ คนข้างเคียง	๑๐๓ - ๑๐๘
๔.๔ ตัวอย่างบุคคลผู้เป็นบิดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน	๑๐๓ - ๑๑๖
๔.๔.๑ นายแพทย์สมควร น้าพึ่ง (พ่อดีเด่น) สัมภาษณ์ประวัติครอบครัว ภรรยา และ บุตรชาย ๑ บุตรหญิง ๒	๑๑๓ - ๑๒๔
๔.๔.๒ นายมะลิ มากมูล (พ่อดีเด่น) สัมภาษณ์ประวัติครอบครัว ภรรยา และ บุตรชาย ๑ บุตรหญิง ๒	๑๒๖
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัย	๑๔๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๔๓
๕.๑.๑ คุณสมบัตินี้ของความเป็นมารดาบิดาต้นแบบในพระพุทธศาสนา	๑๔๓
๕.๑.๒ บุคคลที่เป็นมารดาบิดาต้นแบบที่ปรากฏในคัมภีร์-พระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๔๕
๕.๑.๓ แนวทางประยุกต์คุณสมบัตินี้ของความเป็นมารดาบิดาต้นแบบในสังคมปัจจุบัน	๑๔๖

๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๕๓
๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้อง	๑๕๕
๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป	๑๕๕
บรรณานุกรม	๑๖๐-๑๖๔
ภาคผนวก ก.	๑๖๕-๑๖๘
ภาคผนวก ข.	๑๖๙-๑๗๖
ประวัติผู้วิจัย	๑๗๗

สารบัญรูปภาพ

รวมรูปภาพทั้งสี่กรอบคร่าว	หน้า
ภาพกิจกรรมต่างๆ นางปราณี โรจนสินวิไล กับสามีและบุตร	๑๖๕-๑๖๔

ภาพกิจกรรมต่างๆ คุณเอ็นดู เทพนคร กับสามีและบุตร	๑๓๕-๑๓๘
ภาพกิจกรรมต่างๆ นายแพทย์สมควร น้าฟุ้งกับภรรยาและบุตร	๑๓๙-๑๔๔
ภาพกิจกรรมต่างๆ นายมะลิ มากมูล กับภรรยาและบุตร	๑๔๕-๑๔๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

(๑) การใช้อักษรย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐ และฉบับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๕ โดยใช้ อักษรย่อแทนชื่อเต็มคัมภีร์ตามระบุข้างเล่ม/ข้อ/หน้า ตัวอย่าง ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๓/๒๔๔. หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค (ภาษาไทย) พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๑ ข้อ ๓๕๓ หน้า ๒๔๔ เป็นต้น

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.อ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	สมันตปาสาทิกา มหาวรรคอรรรถถา	(ภาษาไทย)
วิ. จุ. (ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	สีลขันธวรรคอรรรถถาปา	(ภาษาไทย)
ที.สี. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.มหา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	มหาวรรคอรรรถถา	(ภาษาไทย)
ม.มฺ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มุลปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปปิณณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อ.อ. (ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย	ปปัญจสูทนี	อุปปิณณาสกอรรรถถา	(ภาษาไทย)
ลํ.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ลํ.สพ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค	(ภาษาไทย)
ลํ.มหา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อ.อ.เอกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อ.อ.ทุก.อ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)

อง.ติก. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.สตุตก. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	สตุตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อญฺฐก. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อญฺฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	เอกาทสกนิบาต	(ภาษาไทย)

ขุ.ชา.ทสก. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เทศกนิบาตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.จู. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิกาย	(ภาษาไทย)
ขุ.อิตฺติ. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิตฺติวุตตะกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.วิ. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	วิมานวัตถุ	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร.อ. (ไทย) =	สุดตันตปิฎก	ปรมัตถทีปนี	เถรคาถาอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.เถรี.อ. (ไทย) =	ขุททกนิกาย	ปรมัตถทีปนี	เถรีคาถาอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.อป.อ. (ไทย) =	ขุททกนิกาย	วิสุทธรชนวิลาสินี	อปทานอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.อ. (ไทย) =	ขุททกนิกาย	ธรรมบทอรรถกถา		(ภาษาไทย)
ขุ.เปต.อ. (ไทย) =	ขุททกนิกาย	ปรมัตถโชตกา	เปตวัตถุอรรถกถา	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.วิ. (ไทย) =	อภิธรรมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
-----------------	-------------	---------	-----------

อรรถกถาและอื่นๆ

อภิ.สงฺ.อ. (ไทย) =	อภิธรรมปิฎก	ชั้นมมสังคณี	อัญญาสาธินีอรรถกถา	(ภาษาไทย)
--------------------	-------------	--------------	--------------------	-----------

อภ.วิ.อ. (ไทย) =	อภิธมฺมปิฎก	วิภังค์	สัมโมหวิโนทนีอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อภ. ปุ (ไทย) =	อภิธมฺมปิฎก		บุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)
วิสุทฺธิ (ไทย) =	วิสุทฺธิมรรคปกรณ์			(ภาษาไทย)

(๒) การระบุหมายเลขย่อ

การอ้างอิง พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม / ข้อ / หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา. (บาลี) ๔ / ๒๐๗ / ๒๖๔. หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์พระวินัยปิฎกฉบับภาษาบาลี เล่มที่ ๔ ข้อที่ ๒๐๗ หน้าที่ ๒๖๔

การอ้างอิง พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึง เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ม. (ไทย) ๑๑ / ๒๒๘ / ๒๒๗ หมายถึง การอ้างอิงนั้นระบุถึงคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค เล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๒๘ หน้าที่ ๒๒๗

ส่วนการอ้างอิงอรรถกถา-ฎีกา ภาษาบาลี จะแจ้งชื่อ คัมภีร์ / เล่ม / หน้า เช่น ขุ. ธ.อ. (บาลี) ๑ / ๒๑๕ / ๒๑๖ หมายถึง ขุททกนิกาย ธมฺมปทอฎฐกถา เล่ม ๑ ข้อที่ ๒๑๕ หน้า ๒๑๖ แต่ในกรณีที่พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล ฉบับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ใช้ระบุชื่อ คัมภีร์/เล่ม/หน้า และฉบับตามลำดับ เช่น อภ. ตี. อ. ๘๖ / ๘๗. ฉบับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หมายถึง คัมภีร์พระอภิธรรมปิฎก วิภังค์ เล่มที่ ๘๖ หน้า ๘๗ ฉบับมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.